

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA ČESKÉHO JAZYKA

**SOUČASNÁ LITERÁRNÍ TVORBA PRO DĚTI
PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU SE ZAMĚŘENÍM NA
ROZVOJ INTELIGENCE A VZDĚLÁVACÍCH
SCHOPNOSTÍ**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Kamila Virágová

Učitelství pro mateřské školy

Vedoucí práce: doc. PhDr. Daniel Bína Ph.D..

Plzeň, 2018

Prohlašuji, že jsem svou bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni 2. března 2017

.....

Poděkování:

Děkuji vedoucímu bakalářské práce, doc. PhDr. Danielu Bínovi Ph.D., za rady, připomínky a metodické vedení práce. Dále bych chtěla poděkovat všem rodičům, kteří mi věnovali trocha svého času a vyplnili dotazník. A v neposlední řadě patří můj dík Martině Novotné za překlad.

OBSAH:

1	ÚVOD	6
2	KAPITOLA- PŘEDŠKOLNÍ DÍTĚ	8
2.1	Tělesný vývoj	8
2.2	Motorický vývoj	9
2.2.1	Vývoj poznávacích procesů a myšlení	9
2.2.2	Vývoj řeči	10
2.2.3	Vývoj paměti a pozornosti	10
2.2.4	Vývoj dětské kresby	11
2.2.5	Sociální vývoj.....	11
2.3	Předčtenářská gramotnost.....	11
2.4	Proč dětem číst knihy	12
2.4.1	Jakými knihami začít.....	13
2.5	Specifičnost literatury pro děti	14
3	KAPITOLA- LITERÁRNÍ ŽÁNRY PRO DĚTI.....	15
3.1	Říkadlo.....	15
3.2	Autorská poezie s určením pro předškolní věk	17
3.3	Pohádka	18
3.4	Povídka	21
3.5	Text s obrázky	21
3.6	Poznávací literatura	22
3.7	Dětský komiks	22
3.8	Dětské časopisy	23
4	KAPITOLA-JAK ROZVÍJET U DĚTÍ INTELIGENCI A ROZUMOVÉ SCHOPNOSTI.....	24
5	PRAKTICKÁ ČÁST	26
5.1	Cíle výzkumu.....	26
5.2	Výzkumná metoda.....	27
5.3	Vlastní výzkum.....	28
6	ZÁVĚR	47
7	RESUMÉ	48
8	SEZNAM POUŽITÉ A CITOVANÉ LITERATURY	49
8.1	Odborná literatura.....	49

8.2	INTERNETOVÉ ZDROJE.....	50
9	SEZNAM PŘÍLOH.....	50
9.1	Dotazník.....	50
	Dotazník.....	51

1 ÚVOD

„Knihy jsou pro lidi tím, čím jsou pro ptáky křídla.“

John Ruskin

Cílem mé práce je zjistit, zda rodiče čtou pravidelně svým dětem, jestli současná literární tvorba pro děti předškolního věku splňuje nároky rodičů na kvalitu, dále bych chtěla prozkoumat, zda jsou spokojeni s množstvím a výběrem knih na současném trhu a jaké druhy dětské literatury preferují rodiče pro rozvíjení a vzdělávání svých dětí.

V dnešní době je jak dítě, tak i dospělý obklopen medii, jako jsou například televize, internet, rádio, knihy, časopisy a periodika. Všechna tato média jsou k něčemu určena, především ke sběru informací, zábavě a v neposlední řadě také ke vzdělávání. A toto všechno má velký vliv na rozvoj člověka již od raného dětství, formuje to jeho myšlení, životní postoje i názory. Jenže bohužel ne vždy tím správným směrem. Čím dál tím častěji se v médiích vyskytují nevhodná témata, jako jsou agresivita, násilí, vraždy, ale také špatné, podbíživé reklamy či seriály „o ničem“. A to spíše dětem může uškodit, než je rozvíjet. Já jsem se rozhodla vybrat si z tohoto širokého spektra médií literaturu a to právě tu, která děti bude rozvíjet a vzdělávat.

Jelikož jsem učitelka v mateřské škole a matka čtyřleté dcerky, zajímá mě, co dětem číst, aby je to zároveň obohacovalo, vzdělávalo a nebylo to jen nějaké bezduché čtení. Proto jsem se rozhodla touto prací zjistit, zda současná literární tvorba pro děti předškolního věku splňuje požadavky rodičů, zda jsou spokojeni s množstvím a výběrem knih na současném trhu a jaké druhy dětské literatury preferují pro rozvíjení a vzdělávání svých dětí.

V teoretické části práce se zpočátku zabývám tím, jak se dítě vyvíjí, jaký má kniha všeobecný význam pro předškolní děti a proč je důležité dětem číst. Dále jsem stručně popsala, jak rozvíjet inteligenci a vzdělávací schopnosti dítěte a ke konci teoretické části jsem se zaobírala žánry a druhy dětské literatury.

Další část práce tvoří část praktická. V ní interpretuji data získaná při výzkumu v mateřských školách a to od rodičů dětí, které tyto školky navštěvují. Jako metodu sběru dat

jsem si zvolila strukturovaný dotazník, který jsem dala k vyplnění ve třech rozdílných mateřských školách v Karlovarském kraji právě rodičům, které mají v těchto školkách své děti. Cílem průzkumu je zjistit, jak často se doma dětem čte, jaké žánry knih pro předškolní děti jsou nejoblíbenější, které jsou považovány za nejkvalitnější, zda jsou rodiče spokojeni s kvalitou současné dětské literatury a v neposlední řadě také to, jestli dětská literární gramotnost v současné době stoupá či nikoliv.

Předpoklad 1. Předpokládám, že rodiče čtou svým dětem alespoň 3x až 4x týdně.

Předpoklad 2. Předpokládám, že nejoblíbenějším žánrem pro děti je pohádka a povídka.

Předpoklad 3. Předpokládám, že se preferuje především kvalitní dětská kniha a nerozhoduje, zda je autor český či zahraniční.

Předpoklad 4. Předpokládám, že dětské encyklopedie jsou ve většině případů využívány jako informační zdroj.

Předpoklad 5. Předpokládám, že dětská literatura umožňuje dítěti se rozvíjet, vzdělávat a poznávat svět.

Předpoklad 6. Předpokládám, že by dítě poprvé měli s knihou seznámit rodiče.

Předpoklad 7. Předpokládám, že existuje na současném českém trhu literatura, která rozvíjí dětský intelekt.

Předpoklad 8. Předpokládám, že rodiče jsou spokojeni s výběrem dětských knih na současném knižním trhu.

Předpoklad 9. Předpokládám, že literární gramotnost v posledních letech klesá.

2 KAPITOLA- PŘEDŠKOLNÍ DÍTĚ

Nejprve bychom si měli ujasnit, že dítětem předškolního věku označujeme většinou všechny děti ve věku od tří do šesti až sedmi let. Dítě v tomto období chce všechno poznat a všechno objevit, k čemuž mu dopomáhá slovíčko „proč“, to používá hodně často. Chce poznávat okolí, je zvědavé a chytré. Vždyť v šesti letech už má takový jedinec 95 % velikosti dospělého mozku.

Stále se budeme zabírat předškolními dětmi, tedy ve věku od tří do šesti let. Většina takto starých dětí navštěvuje mateřskou školu a dovršením šesti let již může navštěvovat školu základní. Toto rozmezí tří let by se někomu mohlo zdát krátké, ale je velmi rozsáhlé a to hlavně z hlediska dětského vývoje, ten je během této doby velmi rozmanitý a plný změn. Dochází ke změnám hlavně v oblasti řeči, myšlení, pozornosti, paměti, ale i smyslového vnímání a v neposlední řadě také senzomotoriky a grafomotoriky. V tomto věku je schopno používat pouze velmi jednoduché logické operace.

„Dochází i ke změnám v emoční a sociální oblasti, kdy dítě přijímá nové životní role a to předškoláka a následně i školáka. Pro toto období bývá typická živost a hravost, která se projevuje zejména v dětské hře a také se hrou rozvíjí. Přirozená dětská hra rozvíjí i funkce, které jsou důležité pro budoucí učení se čtení, psaní, počítání.“ (Jucovičová, Žáčková 2014, s. 14)

2.1 Tělesný vývoj

V tomto období se většinou u dítěte mění hlavně jeho výška a celková tělesná konstituce. Už není tak kulaté a zaoblené, ale začíná mít již dospělejší rysy. Jeho váha se zvyšuje a organismus sílí.

2.2 Motorický vývoj

Dítě se postupně zdokonaluje. K tomu mu nejčastěji slouží hry a jakákoliv práce pomocí rukou, ať už ve školce, doma či venku. Tato práce je spojená s dětskou fantazií, která se tímto rovněž rozvíjí. Patří sem hlavně práce s modelínou, pískem, legem, kostkami či kreslení, malování, stříhání, navlékání korálků, atd. To nejdůležitější je, že se při všech těchto činnostech učí samostatnosti.

„Zásadou rozvinutější pohyblivosti dobře zvládá úkony sebeobsluhy a může vykonávat i jednodušší drobné pracovní činnosti (zalít květiny, utřít prach, přinést talíř s jídlem, apod.), což má mimořádný význam pro jeho osobnostní vývoj. Ke konci období může dítě zvládnout i základy některých sportovních činností.“ (Trpišovská 1998, s. 31)

2.2.1 Vývoj poznávacích procesů a myšlení

„Vývoj poznávacích procesů je velmi intenzivní a umožňuje dítěti stále důkladněji poznávat svět kolem něho. Přesto ve všech poznávacích procesech není ještě na úrovni dospělého člověka, charakteristické odlišnosti odpovídají vývoji nervové soustavy i zkušenosti dítěte. Vývojové zvláštnosti jsou ve vnímání prostoru i času, paměti i myšlení.“ (Trpišovská 1998, s. 31)

Myšlení u takového dítěte je stále ještě názorné, předlogické, vyvíjející se, prozatím ne plně realistické. Většinu věcí si domýšlí, tak jak chce ono a samozřejmě to také pokládá za pravdu. Vlastně si pomocí své vlastní fantazie dokreslí realitu, která mu uniká. „Fantazie a bohatá představivost se prolíná celým životem a světem předškolního dítěte, projevuje se nejen ve hře, ve výtvarném projevu a rovněž v oblíbě pohádek, ale i v jeho myšlení, jednání a řeči.“ (Trpišovská 1998, s. 32)

Často se u dětí v jejich chování objevuje také magičnost a antropomorfismus, což úzce souvisí s pohádkami, ať už v knižní, hrané či audio podobě.

2.2.2 Vývoj řeči

Slovní zásoba se rozvíjí pomocí myšlení, ale i naopak- myšlení se rozvíjí pomocí slovní zásoby. A s tím jde ruku v ruce i samotná řeč dítěte. V tomto období je u dětí hodně častá řeč egocentrická, což znamená, že děti mluví samy se sebou, nepotřebují partnera na komunikaci, vystačí si samy. Povídají, co zrovna dělají, jak to dělají, atd., aniž by měly potřebu sdělovat to druhému člověku.

Co se týká slovní zásoby, ta se neustále rozšiřuje, dítě pomalu začíná mluvit ve větách, nejprve v jednoduchých, časem používá věty rozvitější. Umí je spojovat v souvětí a dokonce některé děti umí vyprávět i kratší smysluplný příběh či pohádku. Vývoj je bohužel hodně individuální. Některé dítě umí toto pomalu ve třech letech, jiné to neumí ani v šesti. Ovšem do šesti let, nebo přesněji do nástupu povinné školní docházky, by řeč měla mít skutečnou funkci nástroje dorozumění, komunikace i poznávání.

2.2.3 Vývoj paměti a pozornosti

V období předškolního věku dochází u dětí s dozráváním centrální nervové soustavy k velkému rozvoji paměti, která je podmíněna i zlepšující se schopností koncentrace pozornosti, jenž má rovněž souvislost s dozráváním CNS. (Jucovičová, Žáčková 2014, s. 16)

Kapacitu paměti ovlivňuje z velké části také trénování pomocí paměťových her, a tudíž je pro dítě velmi důležité, z jakého sociálního prostředí pochází a zda se s ním tyto hry doma procvičují. Obecně je paměť spíše útržkovitá a jde ruku v ruce s koncentrací. Pokud se dítě v dané situaci plně nekoncentruje a nesoustředí, i zapamatování si něčeho je málo pravděpodobné. Při opačné situaci si naopak nové informace zapamatuje snadno.

2.2.4 Vývoj dětské kresby

V tomto období se pro děti kresba či malba stává hrou a přirozeným prostředkem vyjadřování svých názorů a myšlenek. Často nám pomocí ní ukazují, co by slovy říci nedokázaly. Z kresby takového dítěte pak lze mnoho věcí vyčíst, např. jak se cítí, co ho trápí, jak chápe okolní svět nebo jaký má vztah ke svým rodičům. Dítě kreslí to, co si představuje, nikoliv realitu, takže se často stane, že se v jeho obrázku objeví něco, co tam vůbec nepatří. Z kresby lze i posuzovat úroveň jeho rozumového vývoje. Při jakékoliv diagnostice obrázku pozorujeme hlavně výběr tématu, způsob kresby, použití barev.

2.2.5 Sociální vývoj

Předškolní léta, a to hlavně pro ty na začátku docházky do MŠ jsou pro socializaci člověka kritické. Dítě poznává úplně nové prostředí, nové kamarády, čas strávený v MŠ bez rodičů. Zda socializace proběhne v pořádku, záleží v první řadě na společnosti, kde dítě vyrůstá.

2.3 Předčtenářská gramotnost

Předčtenářská gramotnost je období v životě dítěte, než se naučí číst a psát. Nejprve poznává a pojmenovává obrázky, poté poznává různé znaky, učí se správně vyslovovat slova a rozvíjí se další funkce, které souvisí se čtením. Z předškolního dítěte se stává čtenář, kterému předčítáme a který nás poslouchá. I když ještě takové dítě není aktivním čtenářem, umí naslouchat, přemýšlet o textech, které se mu vypráví a v neposlední řadě také umí popisovat obrázky a ilustrace v knize. Děti tak získávají cenné prožitky, učí se soustředit, poznávat svět kolem sebe a v neposlední řadě vstupují do světa fantazie a pohádky, kterou tak milují.

Rozvoj předčtenářské gramotnosti je pro děti velmi důležitý a prospěšný a to hlavně pro budoucí čtenářské dovednosti. Děti, u kterých nebyly tyto předčtenářské dovednosti rozvíjeny,

budou bohužel později velmi zaostávat za těmi, u kterých se tato dovednost rozvíjela. Předčtenářská gramotnost je základním předpokladem úspěchu každého dítěte po nástupu do povinné školní docházky. Samozřejmě pro takový rozvoj je potřeba větší množství knih různého druhu. Když se v textu vyskytnou pro děti cizí a neznámá slova, měli bychom je dítěti umět srozumitelně vysvětlit, demonstrovat. To je věc, která je velmi důležitá a podstatná pro to, aby děti čtení bavilo.

A ta „třešnička“, to, co dělá dětskou knihu dětskou knihou, není bezpochyby jen její text, ale také ilustrace. Děti mají obrázky velmi rády.

2.4 Proč dětem číst knihy

Jak jistě všichni dobře víme, stavění kostek, lega, puzzle, stavebnic u dětí přispívá ke správnému rozvoji motorických dovedností. Čtení knížek zase napomáhá k rozvoji zejména verbálních schopností, inteligenčních, ale také například sociálních dovedností, abstraktního myšlení, logiky, empatie, koordinace oka a ruky, aj.

„Pro předškolní dítě je čtení knížek mimořádně důležité pro rozvoj učení se vůbec. Podle výzkumu děti, kterým je čteno ještě v období předškolního věku, lépe prospívají po nástupu do školní docházky, a to nejen v učení se jazyku, slovní zásobě, tvoření vět, ale dosahují lepších výsledků třeba i v matematice a jiných technických předmětech, protože se jim lépe rozvíjí logické myšlení.“

(Celostní medicína, ©2004)

Čtení rozvíjí i další dovednosti, třeba komunikační, kdy si dítě poslechem rozšiřuje slovní zásobu, lepší zacházení s jazykem, výslovnost, koncentraci a disciplínu a hlavně je všeobecně známo, že dítě je zvědavé, a tudíž číst knihu bude chtít co nejdříve vyzkoušet také ono samo.

Čtení by pro dítě mělo být v první řadě příjemným zážitkem. Číst by se dětem mělo od malička, aby byly zvyklé na práci s knihou a přišla jim tedy v pozdějším věku zcela přirozená.

Mělo by se začínat od těch jednodušších titulů po ty složitější, abychom dítě ihned od čtení neodradili a zároveň mu nabízet různorodé knihy, aby mělo z čeho vybírat.

Knihy rozvíjí u dítěte spousty znalostí, ale také, a to je velmi důležité, posiluje pouto mezi dítětem a rodičem. Je to skvělý druh zábavy, hry a pro živější děti také zklidnění. Další z důležitých věcí je fakt, že se při poslechu čtení knih učí dítě správnému jazyku, výslovnosti i artikulaci. Dítě rozlišuje, jaký je rozdíl mezi hláskou, slabikou, slovem, či celou větou a obohacuje si tím svou slovní zásobu. Čtení u dětí podporuje zvědavost a přemýšlivost.

2.4.1 Jakými knihami začít

Knihy otevírají dítěti brány do světa fantazie, začínáme tedy s leporely, říkankami a obrázkovými knížkami. Čteme krátké a jednoduché pohádky nebo sami dětem vymýšlíme pohádky. Měli bychom nechat děti, ať si samy knihu osahají, listují v ní, prohlíží si obrázky, ale zároveň jim vysvětlit, jak správně s knihou zacházet a jak se k ní chovat.

2.5 Specifičnost literatury pro děti

Ta závisí na více faktorech. Tím hlavním je věk dítěte. Čím je nižší, tím jsou specifické rysy dětské literatury výraznější. Vágnerová (2008) popsala typické znaky uvažování předškolního dítěte takto:

Centrace – tendence k ulpívání na jednom percepčně nápadném znaku, který dítě považuje za podstatný, a přehlíží jiné, méně výrazné.

Egocentrismus - tendence zkreslovat úsudky na základě vlastního postoje a preferencí. Předškolní dítě nechápe, proč by mělo posuzovat situaci z více hledisek.

Fenomenismus – pro dítě je důležité, jak se mu situace, svět jeví, jak vypadá navenek.

Presentismus – dítě je vázané na přítomnost, na aktuální vnímání světa. Je to doopravdy tak, protože dítě to tak vidí.

Magičnost – předškolní dítě si pomáhá při interpretaci dění v reálném světě fantazií.

Animismus – dítě přičítá vlastnosti živých, resp. lidských bytostí i neživým věcem. Děti předškolního věku umí rozlišit živé a neživé, ale stále jsou schopné tyto rozdíly přehlížet.

Arteficialismus – způsob výkladu vzniku okolního světa – nějaký člověk ho asi udělal, pověsil hvězdy na nebe...

Absolutismus – je to přesvědčení, že každé poznání musí mít definitivní a jednoznačnou platnost.

3 KAPITOLA - LITERÁRNÍ ŽÁNRY PRO DĚTI

3.1 Říkadlo

„Báseň je rodná sestra písně a říkadlo vlastně matka i prabába obou.“ (Gebhartová 1989, s. 13)

Gebhartová (1989) napsala, že říkadlo je krátký textový typ původně lidové poezie. Díky tomuto žánru dětské literatury se učí dítě mluvit. Je charakteristické svým strohým, jednoduchým a někdy až nesmyslným veršem. Říkadlo je žánr prověřený tradicí ústní lidové slovesnosti, tvoří základ dětského folklóru. Pro české říkadlo je železným zákonem trochejské metrum. (V trochejské stopě následují za sebou přízvučná a nepřízvučná slabika). Lidová i umělá říkadla mají mnoho podob, žánrových variací a podžánrů. Jsou to například říkadla ke hře dospělého s batoletem (Vařila myšička kašičku), doprovodná říkadla k pohybovým hrám dětí (Šiju boty do roboty), škádlivky, rozpočítadla (J. Balík: Šídlo bidlo).

Jelikož je většina těchto veršů velmi snadných na zapamatování, a to i malými dětmi, mohou je tedy opakovat, přednášet, dramatizovat, zhudebňovat, ty kreativnější je mohou dokonce přetvářet, doplňovat a vymýšlet nové. Jazykolamy, které patří do skupiny říkadel, se zaměřují na rozcvičování mluvidel. Dobré jsou pro děti i tzv. pokřikovánky, což je vlastně takový druh říkadla a jde v něm o to, že děti samy vymýšlejí rým na své či jiné jméno a procvičují tak svou slovní zásobu.

Rytmus říkadla působí jako jednoduchý mimojazykový vyjadřovací prostředek, který však plní důležitý úkol v rozvoji dětské řeči. Díky rytmu říkadel, který je obohacen srozumitelným rýmem, se do vědomí dítěte dostávají první pevnější spojení mezi slovy, tolik důležitá právě pro začátky vývoje řeči. (Havlíková 1987, s. 52)

Říkadla dělíme na několik typů:

a) Lidová říkadla

a) Hry dospělého s dítětem

- *Paci, paci*

- *Vařila myšička kašičku*

b) Říkadla doprovázející dětskou hru

- *Zlatá brána*

- *Kolo, kolo..*

c) Rozpočítávadla

- *Ententýky, dva špalíky*

- *Plave mýdlo po Vltavě*

d) Hádanky

e) Jazykolamy

f) Škádlivky

g) Zaříkávadla

h) Pranostiky

ch) Říkadla, jako podklad pro činnost

b) Umělá říkadla

- jsou věcnější, ale mnoho autorů je píše v klasické podobě

Nejznámější čeští autoři říkadel a díla současnosti jsou:

1. Marie Fischerová Kvěchová - *Říkadla a písničky pro kluky a holčičky*

2. Michaela Klimková - *Jaro, léto, podzim, zima*

3. Petr Behenský - *Kniha říkanek*

4. Vojtěch Novák - *Cvrčci a mravenci*

3.2 Autorská poezie s určením pro předškolní věk

Dětská poezie může být často zaměňována právě s dětskými říkadly, ale není to totéž. Poezie je v současnosti chápána jako přirozený výraz dětské mysli a zároveň zdravého mentálního vývoje dítěte. Dítě vnímá zpočátku pouze rytmus, teprve později hledá věcnost sdělení.

Současní autoři dětské poezie:

1. Věra Provazníková - *Sedm kůzlátek, Elce pelce kotrmelce*

2. Alena Zimová - *Básničky pro radost*

3.3 Pohádka

„Pohádka totiž není původně literatura, pohádka je povídání. Pravá lidová pohádka nevzniká tím, že ji národopisný sběratel zaznamená, nýbrž tím, že ji babička povídá dětem. Skutečná pohádka, pohádka ve své pravé funkci je povídání v kruhu posluchačů. Rodí se z potřeby vypravovat a rozkoše naslouchat.“

(K. Čapek)

Bez tohoto literárního žánru si snad děti ani nedokážou literaturu představit. Dříve však nebyla určena dětem, nýbrž dospělým. Ti si vyprávěním předávali dějové, napínavé až strašidelné příběhy. Mluvený děj v té době vypravěči doprovázeli gestikulací, mimikou, změnou intonace hlasu, atd. Dětem v té době byly určeny jen krátké příběhy, většinou humorné, alegorické pohádky o zvířátkách, které vždy měly výchovný charakter. I dnes se hojně vyskytují pohádky o zvířatech, coby hlavních hrdinech. Jen pozor, abychom si to nepletli s bajkami. Bajka patří již k umělé literatuře. Ale charakteristické vlastnosti zvířat se povětšinou shodují. Například liška je lstivá, chytrá a mazaná, vlk zlý, medvěd líný, pes hodný a věrný. Rysy dnešní pohádky jsou hlavně v rozvržení sil dobra a zla, přičemž dobro vždy vítězí. Pohádky vychází z historie, avšak nikdy se netýkají žádné konkrétní události či místa. Pro předškolní děti jsou hlavně určeny pohádky se zvířecími hrdiny, nebo alespoň v ní vystupují zvířata po boku lidí či jiných bájných tvorů. Pro pohádku je ještě specifické to, že zde vždy soupeří dobro se zlem, přičemž dobro vždy vítězí.

V dnešní době známe hodně druhů pohádek, ale ta základní, ze které se všechny ostatní zrodily, je tradiční lidová pohádka. Ve folkloristice se ustálilo s menšími nebo většími výhradami dělení lidové pohádky na zvířecí, kouzelnou a novelistickou, jejíž odnoží je pohádka anekdotická neboli žertovná.

V současné době můžeme pohádky rozdělit na:

Zvířecí pohádky - pohádka odpovídá myšlení malého dítěte

- a) vlastní zvířecí pohádka - *zvířata mluví, ale chovají se jako v přírodě, nemají lidské vlastnosti*
- b) zvířata jsou pomocníci člověka - *mají schopnost kouzlit*
- c) zvířata znázorňují vlastnosti lidí - *mají schopnost kouzlit (v tom se liší od bajky)*
- d) pěstounská-didaktická pohádka - *nabádá dítě ke správnému chování, např. O Smolíčkovi, O Budulínkovi, Červená Karkulka*
- e) kumulativní - *kumuluje se zde příběh, např. O kohoutkovi a slepičce, O Koblížkovi*

Kouzelné pohádky - mají atmosféru, animizaci, užívají antropomorfismus, kontrast dobra a zla, má dynamický děj, podstatou je nepravděpodobnost, zvýrazněná tím, že kouzelné a nadpřirozené jevy jsou neoddelitelnou a očekávanou součástí pohádkového děje např. O třech zlatých vlasech děda Vševěda. Postavy také mohou mít jména podle svých vlastností - Popelka, Sněhurka.

Pohádky o čertech - čert se zde líčí jako nadpřirozená postava, většinou negativně laděná, hrdinové jsou většinou reální, např. Hloupý Honza.

Kumulativní pohádky - jsou také nepravděpodobné, avšak kromě zvířat v nich vystupují také lidé, jsou to např. O řepě, Otesánek.

Novelistické pohádky - jsou určeny staršímu školnímu věku, jejich nepravděpodobnost je v rozporu s pravděpodobností.

Pohádka moderní, autorská, nebo-li pohádka současnosti - prozaické vyprávění, téměř se ztrácí rozdíl mezi pohádkou pro děti a pohádkou pro dospělé.

„Pohádky jsou jedním ze základních ložisek, které utvářejí naši psychiku do šesti let. Pohádky oslovují děti zejména prostřednictvím symbolů, skrytých významů a na první pohled nejasných nebo bezvýznamných obrazů a zkratek. Malé dítě jim velmi dobře rozumí a na nevědomé bázi dokáže dešifrovat všechna důležitá poselství, která jsou v pohádkách obsažena. Prostřednictvím pohádek tak dítě přijímá zkušenosti předchozích generací, které mu napomáhají vyřešit strachy, úzkosti a problémy. Dítě dostává díky pohádce možnost navštívit jiný svět a v něm si bezpečně prožít strach, nenávisť, zlost, smutek. Klíčový je přitom fakt, že pohádky umožní dítěti prožít všechny tyto negativní emoce bez pocitu viny. Pohádky pomáhají tím, že je v nich jasně vidět dobro a zlo, můžete si na něj doslova sáhnout.“ (Herman 2008, s. 160)

Nejznámější autoři pohádek jsou:

Josef Lada, Božena Němcová, K. J. Erben, Jan Drda, K. a J. Čapkovi, Ondřej Sekora, Václav Čtvrtek, Miloš Macourek.

V současnosti jsou spisovatelé píšící pohádky tito:

- 1. Michaela Pavlátová - Jakopes*
- 2. Chrudoš Valoušek, Renata Bellingerová - O zlaté mrkvi*
- 3. Magdalena Wagnerová - Modrá pohádka aneb Kachna namodro*
- 4. Zdeněk Svěrák - Tatínku, ta se ti povedla, Tři bratři*
- 5. Marka Míková - Roches a bžunda (ocenění: Nejlepší pohádka, 2001)*
- 6. Emil Šaloun - Jak kašpárek učil čerty zpívat*
- 7. Magdalena Wagnerová - Žabina a spol.*

3.4 Povídka

Povídka je vlastně taková „sestřička od pohádky“ a mají spoustu společných rysů. Malým dětem vyhovuje jednoduché a přímočaré rozvíjení děje, jeho krátký časový úsek a ukončenost. Malý počet jednajících postav a jejich jednoznačná charakteristika přispívající k lepší orientaci v textu. Tematika povídek pro nejmenší děti vychází zpravidla z rodinného okruhu a rozšiřuje se spolu s tím, jak se rozšiřuje obzor dítěte, jeho zájmy a první životní zkušenosti. (Gebhartová 1989, s. 25)

Jednou z nejznámějších a u dětí velmi oblíbenou povídkou je Honzíkova cesta od Bohumila Říhy. Z dnešních povídkářských autorů pro děti vynikají hlavně tyto...

Současní autoři povídek:

1. *Jiří Kahoun - U všech čertů*
2. *Jiří Macoun – Experiment Max*

3.5 Text s obrázky

V literatuře pro nejmenší děti je zvláštní záležitostí text k obrázkovým knihám. Důležitá je zde ilustrace příběhu, protože v této knize obrázek dominuje, slovo pouze doprovází a inspiruje nebo vysvětluje. Jsou to například leporela, omalovánky.

Jako doprovodný text k leporelu se může použít jak verš, tak i povídka či pohádka. Za hlavního autora leporel je u nás považován Zdeněk Miller.

Současní autoři:

1. *Marcela Konárková - Galerie aneb Arturovo dobrodružství*
2. *Zdeněk Svěrák, Jaroslav Uhlíř - Když se zamiluje kůň nebo Mravenčí ukolébavka*
3. *Radek Adamec - Dudek a zvířátka z lesa*

3.6 Poznávací literatura

„Vzhledem k psychologickým zvláštnostem nejmenších dětí se v poznávací literatuře osvědčuje převaha beletristických prvků, ale i sem pronikají žánry věcné literatury a encyklopedie.“ (Gebhartová 1989, s. 30)

Pokud se bavíme o této uměleckonaučné literatuře, mluvíme hlavně o encyklopediích, ať už jsou zaměřením na přírodu, zvířata či laděné všeobecně. Jsou velmi důležitým prvkem při vzdělávání dětí a motivují je k samostatnému učení. Dítě se tak může samo zaměřit právě na takový druh encyklopedie, který ho baví a naplňuje. Nejznámějšími českými autory poznávací literatury současnosti jsou:

Současní autoři píšící poznávací literaturu pro děti:

1. *Ivona Březinová - Obrázková encyklopedie pro nejmenší*
2. *Jiří Žáček, Radana Přenosilová - Encyklopedie pro děti 21. století*
3. *Fragment- ZVÍŘÁTKA - obrázková encyklopedie pro děti*

3.7 Dětský komiks

Dětský komiks je pás komických obrázků a obsahuje čtyři druhy umění a to-
výtvarné, literární, filmové a dramatické.

Typy komiksů:

1. Supermanský (Tarzan, Batman, Superman- idealizace, ztotožnění)
2. Dobrodružný (dětský hrdina, spravedlnost)
3. Dokumentární (poznávací)
4. Situačně komický (Zvířecí příběhy, např. Kačer Donald, Čtyřlístek, atd.)

Současní čeští autoři dětských komiksů:

Marko Čermák

Klára Smolíková

Honza Smolík

Hana Lamková

Jiří Poborák

3.8 Dětské časopisy

Dětských časopisů je na dnešním trhu opravdu nepřehledné množství. Ale bohužel většina z nich dítě nikterak nerozvíjí. Úkolem dětských časopisů je především rozvíjet dětem jazykovou stránku, představivost a logické uvažování. Většinou obsahují básničky, písničky, hádanky, povídky, omalovánky, soutěže, vystřihování, komiksy, karty apod. Je pro ně typické, že shromažďují větší množství informací a podávají je pro děti srozumitelnou formou. Obsah mají většinou aktuální, protože vycházejí častěji a hlavně pravidelně.

Současné dětské časopisy vyskytující se na našem trhu:

1. *Sluníčko*

2. *Báječná školka*

3. *Předškolák*

4. *Dráček*

5. *Mateřídouška*

6. *Čtyřlístek*

7. *Omalovánky moudré sovy*

Atd.

4 KAPITOLA-JAK ROZVÍJET U DĚTÍ INTELIGENCI A ROZUMOVÉ SCHOPNOSTI

Rozvoj inteligence u předškolních dětí můžeme rozdělit do několika kategorií a tou první je - **touha objevovat.**

Je to touha po jakémkoliv experimentu, bádání, časté pokládání otázek. A pokud chce okolí dítě rozvíjet a vzdělávat, mělo by mu vždy trpělivě odpovídat a všechno vysvětlovat, ukazovat a povídat si o tom. Zkrátka dávat dítěti prostor dozvědět se něco nového.

Další kategorii, na kterou bychom neměli zapomínat při rozvíjení inteligence dětí je - **sebeovládání.**

Stejně jako každý člověk i dítě předškolního věku by mělo umět ovládat své emoce a osvojit si určitá pravidla, kde a jak se má chovat. Měl by umět pozdravit, neskákat do řeči, poprosit, když si něco žádá, následně i poděkovat. Zkrátka respektovat určitá daná pravidla.

Co do zajísta také rozvíjí malé dítě je - **kreativita.**

Je to schopnost vidět asociace mezi zdánlivě nesouvisejícími pojmy a tím umožňuje vytvářet nové věci. Kreativita je rovněž odvaha pouštět se do něčeho nového, neznámého. Děti neustále chtějí zkoušet něco nového, rodí se u nich nové myšlenky nápady. Je pouze na dospělých v jejich okolí, jak se k tomu postaví.

Další kategorií je - **verbální komunikace, tedy řeč.**

Pomoci rozvíjet řeč u dítěte bychom měli začít v době, kdy se začne pokoušet samo pojmenovávat předměty, se kterými denně přichází do styku, číst a vypravovat mu pohádky, říkat mu říkačky a zpívat písničky. Čtyřleté dítě je již schopné vyprávět příběh, který samo zažilo, nebo slyšelo. Pěti až šestileté dítě potom zcela spolehlivě převeze řečové schopnosti svých rodičů nebo toho člověka, který ho vychovává a proto je velmi důležité, dávat dítěti správný mluvní vzor. Mluvit srozumitelně, kulturně a slušně. Velmi důležitá je komunikace neverbální. Umět porozumět gestům a výrazu tváře je naprosto zásadní v našem celém životě.

Další a zároveň poslední kategorií rozvíjející dětský intelekt je - **pohyb a hra**.

Předškolní dítě se ve většině případů učí hrou. Ať se jedná o modelování, hry s panenkami, hry s auty, puzzle, stavebnice, třídění, atd. Důležitá je také kresba a malba. O výtvoru dítěte bychom se měli alespoň chvíli společně popovídat, zjistit, „co tím chtěl autor říci“ a rozhodně jeho dílem nikdy neopovrhovat.

Pohyb je samozřejmě nejdůležitější ten přirozený, ten, který vychází z dítěte samovolně. Důležité je nic v dítěti nepotlačovat nebo naopak násilím nevynucovat. Rozvíjet by se u něj mělo to, v čem má talent a hlavně, co ho baví.

5 PRAKTICKÁ ČÁST

Ve své praktické části jsem se rozhodla zjistit, v jaké míře rodiče či jiní rodinní příslušníci dětem doma čtou knihy, z jakých druhů nejčastěji vybírají, zda využívají knihy, které kladným způsobem ovlivňují intelekt dětí a pokud ano, tak které knihy preferují pro tento rozvoj. Jakou roli hraje kniha u nich doma a jaký má význam. Jako formu výzkumu jsem zvolila dotazníkové šetření. Z celkového počtu devadesáti rozdaných kusů, se mi vrátilo vyplněných jedenasedmdesát kusů. Dotazníky byly určeny pro rodiče předškolních dětí, které jsem rozdala ve třech mateřských školách přibližně v třiceti kilometrové vzdálenosti od sebe, všechny se nacházejí v Karlovarském kraji. Dotazníky byly rozděleny rovnoměrně do všech čtyř tříd, které ve školkách jsou, aby věk dětí byl různorodý.

5.1 Cíle výzkumu

Zjistit, jak často se dětem v Karlovarském kraji čte, jaké knížky pro děti se zde preferují. Dále je mým cílem zjistit, zda jsou využívány knihy pro rozvoj dětského intelektu a jak jsou rodiče spokojeni se současnou nabídkou těchto knih.

Snažím se najít odpovědi na tyto zkoumané otázky:

Jak často čtou rodiče doma knížky svým (předškolním) dětem?

Jaké druhy knih rodiče nejčastěji vybírají pro svoje děti?

Jaké literární žánry preferují pro své děti?

Využívají rodiče knihy, které kladným způsobem ovlivňují intelekt dětí?

Pokud ano, jaké knihy preferují pro tento rozvoj?

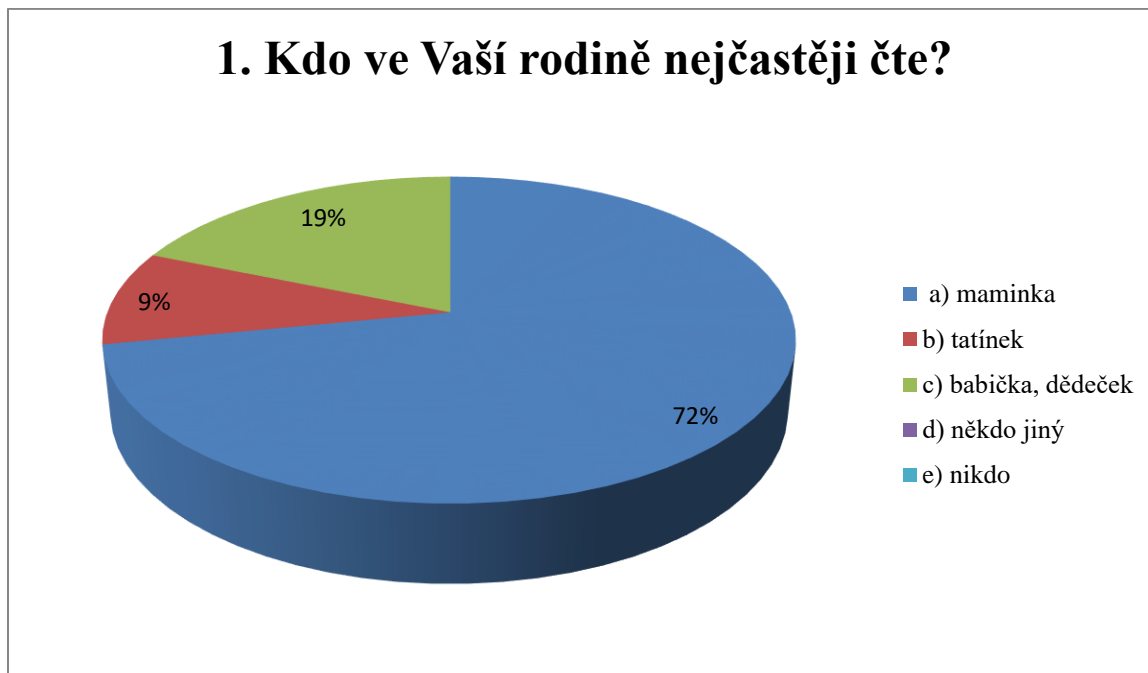
Jak jsou rodiče spokojeni se současnou nabídkou knih pro děti?

Jaký mají názor na literární gramotnost dětí v posledních letech?

5.2 Výzkumná metoda

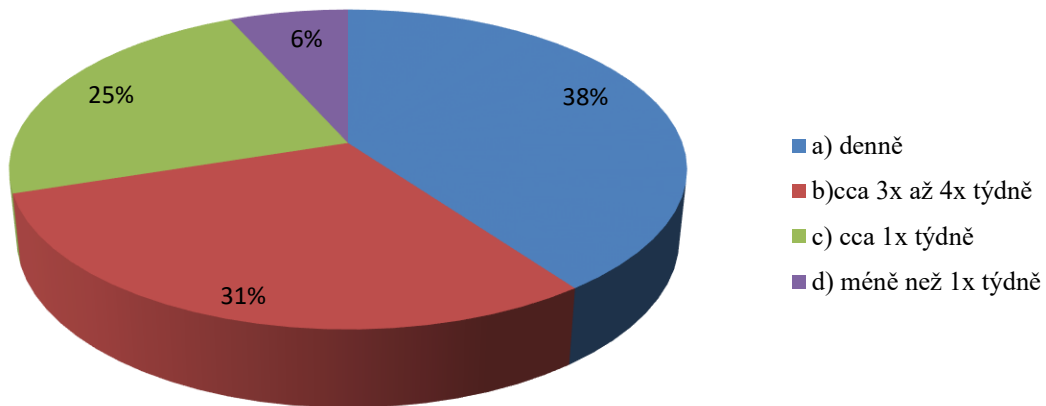
Zvolila jsem formu kvantitativního průzkumu - dotazníkové šetření v Karlovarském kraji, ve třech mateřských školách - v Ostrově, v Karlových Varech, v Hroznětíně. Dotazníky byly dány do mateřských škol v lednu 2016 a byly určeny pro rodiče dětí ve věku 3 - 6 let. Celkem bylo devadesát dotazníků, byly rovnoměrně rozděleny - do každé školky třicet kusů. Návratnost je 65 %. Otázky jsem zvolila uzavřené, výběr z několika možností.

5.3 Vlastní výzkum

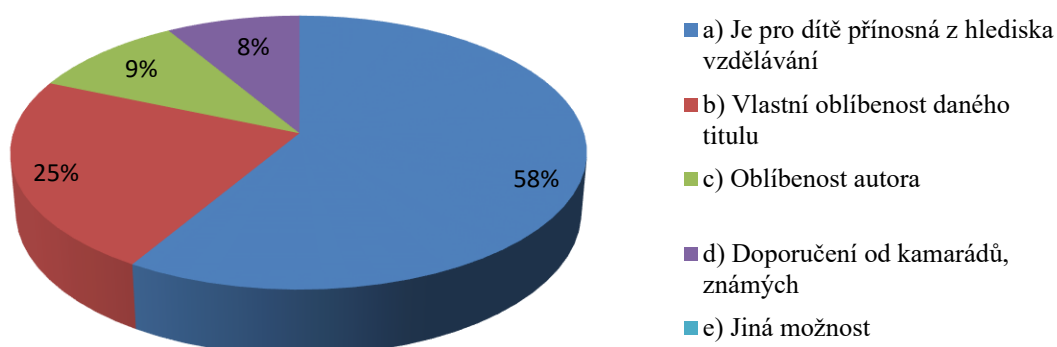
Z grafu vyplývá, že v rodině dítěti čte nejčastěji maminka, a to v 72%, za ní následuje babička a dědeček s 19% a poté tatínek s 9%. Je ve většině případů běžné, že se dětem čte hlavně večer před spaním, kdy se opravdu doma nacházejí jen maminka s tátinkem, popřípadě sourozenci. Je velmi kladné zjištění, že nikdo nezakroužkoval odpověď e), tedy že nikdo doma dětem nečte. Doufejme, že je i pravdivé. Takovýto výsledek jsem, dle předběžného zjištění, předpokládala.

2. Jak často čtete Vašemu dítěti?

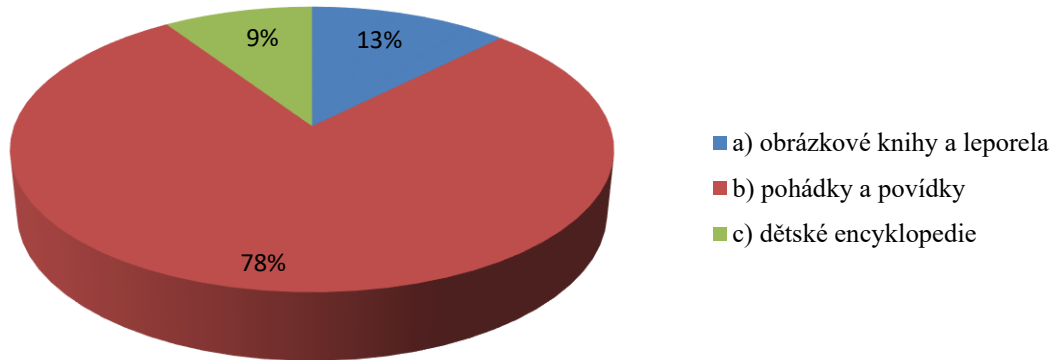
S největším počtem označení byla odpověď a) denně s 38% a hned následovala odpověď b) 3x až 4x týdně s 31%, což je pro Karlovarský kraj velmi příjemné a hlavně užitečné zjištění. Kdyby byla pravda, že se v průměru z 70% čte dětem nejméně 3 dny v týdnu, tak si myslím, že by byla předčtenářská gramotnost ve velmi dobrém stavu. Co mě naopak nemile překvapilo je fakt, že existují v ČR rodiny, kde se předškolním dětem čte méně než 1x týdně a to celých 6%. To se domnívám, že již není pro dítě dostačující. Kde jsem naopak předpokládala větší procentuální účast, byla odpověď c) cca 1x týdně, která dosáhla 25%. Zde byl můj předpoklad takový, že bude zakroužkovaných odpovědí nejvíce. Mé očekávání bylo cca 40% označení u této odpovědi, čili pro mě to je rozhodně kladné zjištění.

3. Podle čeho vybíráte knihu pro své dítě?

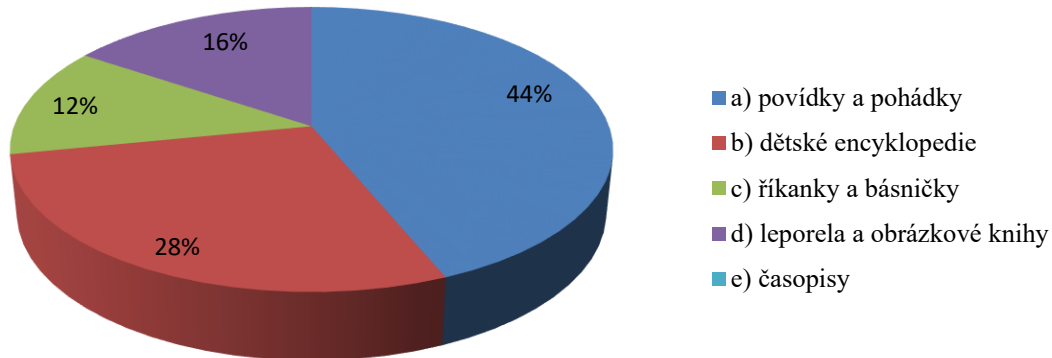
Celých 58 % rodičů označilo odpověď a) jako vyhovující a odpovídající realitě. V 25 % rodiče vybírají dle vlastní oblíbenosti a nezáleží jim tedy, zda kniha vzdělává či nikoliv. Oblíbenost autora, třetí možná odpověď u této otázky, kterou zvolilo celých 9%. Možnosti tipu a doporučení od kamarádů a známých využívá asi 8% dotazovaných. Poslední odpověď za e), tedy jinou možnost nezvolil nikdo. Zde jsem očekávala velmi nízkou až nulovou četnost odpovědí.

4. Jaké druhy knih mají Vaše děti nejraději?

Zde nejvíce označení získala odpověď druhá, že děti mají nejraději pohádky a povídky a to 78%. Děti zkrátka milují jakékoliv pohádkové příběhy, v nichž vystupují nadpřirozené bytosti, s nimiž se mohou ztotožňovat, hrát si na ně. Dále je pro ně důležité, že ve většině případů mají pohádky šťastný konec. Na druhém místě se 13% umístily obrázkové knihy a leporela. Ty v určité míře též ovlivňují vzdělávání a intelekt dětí, ale samozřejmě jde o kvalitu dané knihy a věk, kterému jsou určeny. Většina leporel a obrázkových knih je totiž pro děti mladší tří let. Na posledním místě se s 9% umístily dětské encyklopedie, které dozajista intelekt a míru informací také rozšiřují.

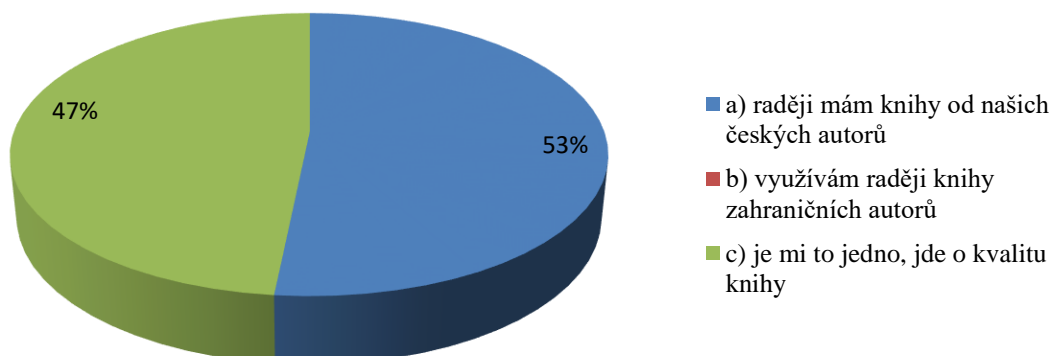
5. Jaké literární žánry využíváte při vzdělávání Vašich dětí nejčastěji?

Celých 44% označilo pohádky a povídky. Otázka je však už jiná. Ne, jaké knihy má Vaše dítě nejraději, nýbrž, které knihy používají rodiče ke vzdělávání svých dětí. Pomocí výzkumu jsem zjistila, že kvalitní pohádky a povídky opravdu obsahují prvky, které kladně ovlivňují vzdělávání a intelekt dětí. Ty nonsensové, bych si dovolila tvrdit, jsou jedny z nejkvalitnějších. Další v řadě jsou dětské encyklopedie a to s celými 28%. Je pravda, že v encyklopediích se dočteme a vyhledáme zajímavé informace, bohužel ale spousta rodičů asi doposud nepochopila, že k rozvíjení intelektu a samoučení jsou důležitější pohádkové příběhy. Přes 12% respondentů označilo říkanky a básničky. Můj předpoklad zde byl o něco málo nižší, asi okolo 8%. U poslední možnosti, tedy obrázkových knih a leporel byl můj předpoklad ještě nižší, asi okolo 5%. Ale i tam jsem se mylila, necelých 16% respondentů označilo tuto odpověď jako vyhovující. A poslední odpověď za d) časopisy neoznačil nikdo.

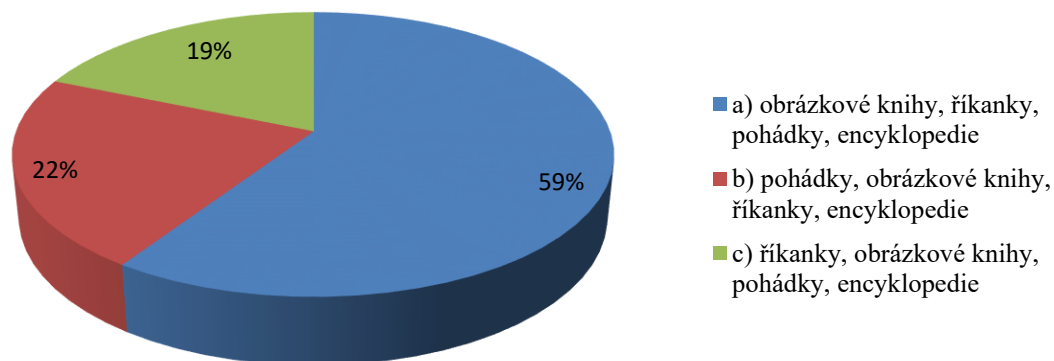

6. Využíváte raději literaturu pro děti od českých autorů nebo od zahraničních?

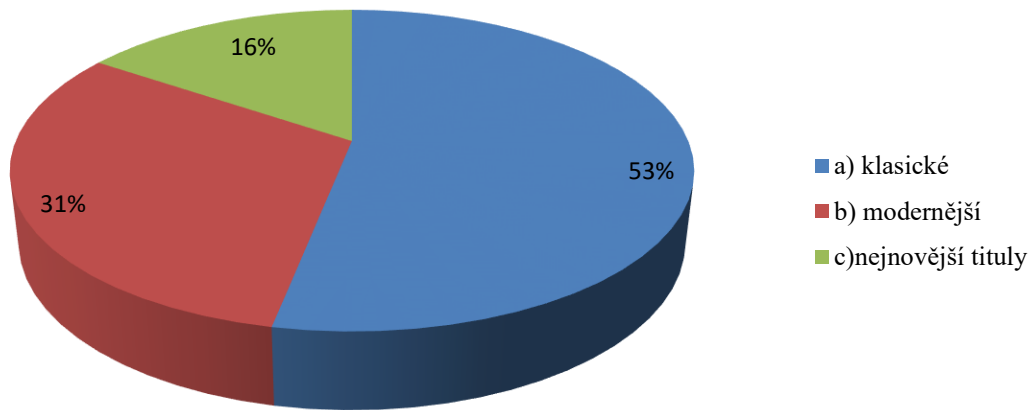
Z tohoto grafu je patrné, že celých 53% respondentů má nejraději a vybírá dětské knihy od českých autorů, 47% respondentů je jedno, zda je to zahraniční či tuzemský autor, záleží jim hlavně na kvalitě knihy. Naopak ani jeden z dotazovaných rodičů nevybírá pouze knihy od zahraničních autorů, což potvrdilo můj předpoklad.

7. Jaké pořadí literárních druhů je dle Vás vhodné při rozvoji dětského "čtení"?

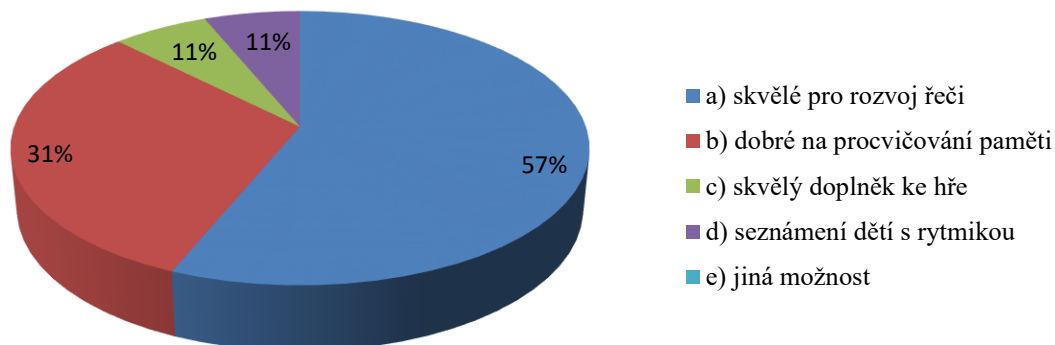
Největší počet respondentů, tedy 59% označilo odpověď a) jako vyhovující a to znamená, že při rozvoji dětského „čtení“ začínají u obrázkových knih, pokračují přes říkanky, pohádky a encyklopedie. Necelým 22% dotazovaných zase přijde v pořádku pořadí, kdy začneme pohádkami, pokračujeme obrázkovými knihami a říkankami a končíme encyklopediemi. Poslední možnost c) označilo 19% rodičů a ti se domnívají, že dětské předčtenářství začíná od říkanek, pokračuje přes obrázkové knihy, pohádky a encyklopedie.

8. Nyní bych se ráda zeptala, jaké pohádky vybíráte?

Pohádka, jedna z nejdůležitějších a nejkrásnějších druhů dětské literatury. Celých 53% dotazovaných vybírá pro své dítě ty klasické. Naopak 31% má raději jejich modernější verzi. A nejnovější tituly dětských pohádek preferuje celých 16%, což můj předpoklad nepotvrdilo. Dle předběžného zkoumání jsem předpokládala, že možnost c) označí maximálně 10% respondentů.

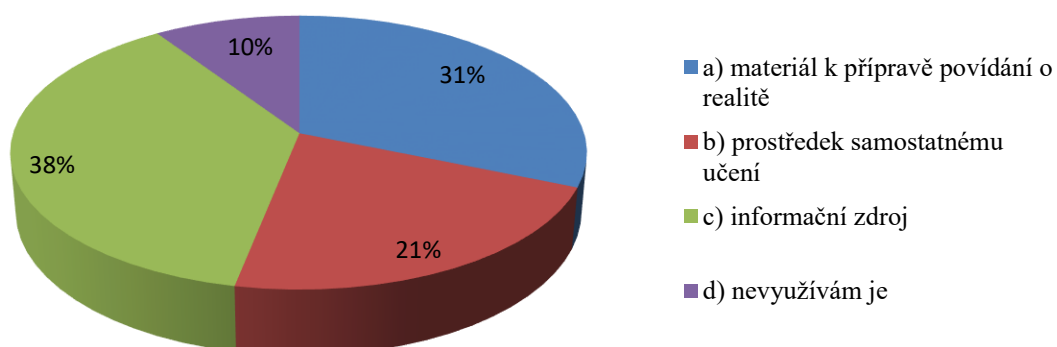
9. Dále se zaměříme na říkanku a básničku. Jejich využití je dle Vašeho názoru:

Necelých 57 % rodičů se domnívá, že říkanky a básničky jsou dobré pro rozvoj dětské řeči. Jako druhá nejčastější odpověď se objevila ta s označením b), tedy že básničky a říkanky jsou dobré na procvičování paměti. Označilo je celých 31 % respondentů. Odpovědi c) a d) měly naprosto shodný počet označení, a to každý 11 % ze všech sečtených odpovědí. Jednalo se o odpovědi, že říkanky jsou skvělý doplněk ke hře a že seznámí děti s rytmikou. Poslední nabídka za e) Jiná možnost, neoznačil nikdo.

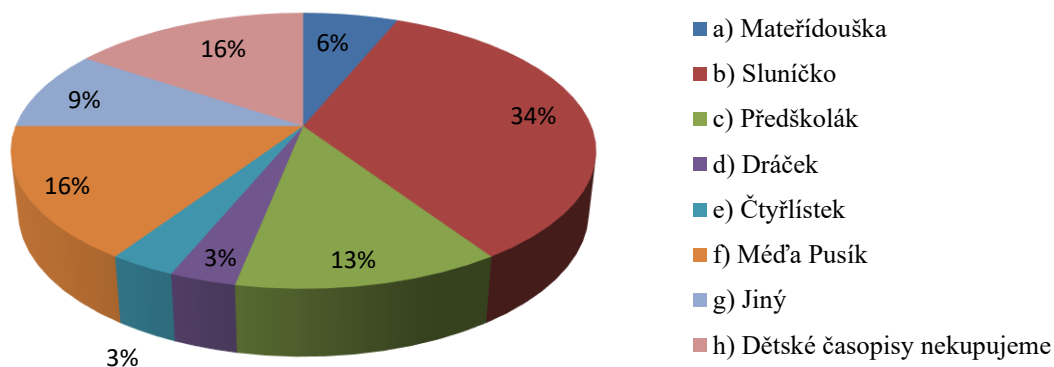
U této otázky byl můj předpoklad vyrovnaných procentuálních výsledků, poněvadž se domnívám, že básničky a říkanky jsou dobré jak pro rozvoj řeči, trénování paměti, doplnění hry, ale stejně tak i seznámení a procvičování rytmiky.

10. Dětské encyklopedie využíváte jako...

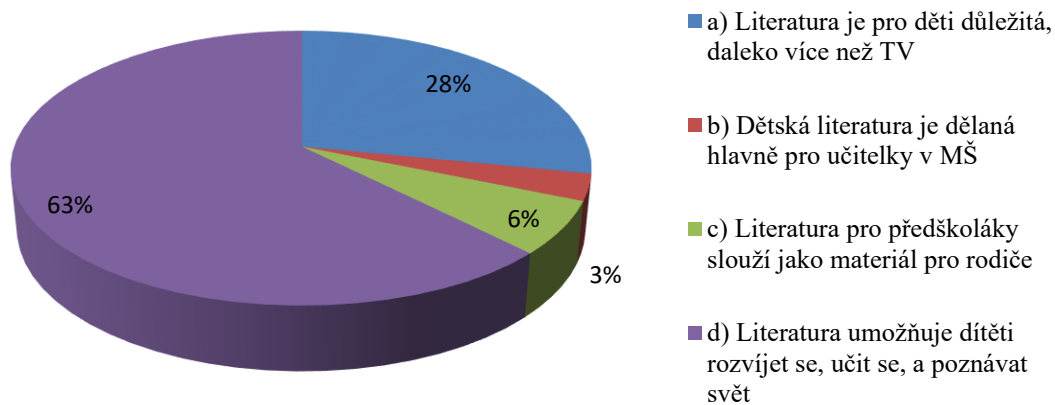
Další má otázka se týkala dětských encyklopedií a jejich využití v rodině předškoláka. Největší počet označení se objevil u odpovědi c) Informační zdroj, a to 38 %, druhá v sestupném pořadí byla odpověď první s označením a), tedy že encyklopedie jsou materiál k přípravě povídání si o realitě a označilo celých 31 %, třetí pak byla odpověď b), že encyklopedie slouží jako prostředek k samostatnému učení a vzdělávání. Nejnižší počet označení získala odpověď d), která znamenala, že v dané rodině dětské encyklopedie nejsou využívány.

11. Dětské časopisy patří taky do literatury pro děti a mají tam své čestné místo. Které časopisy Vy osobně kupujete?

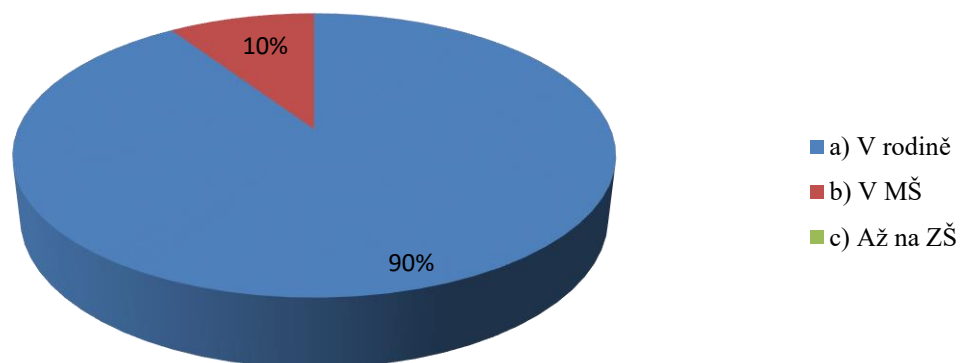
Další otázka byla zaměřena na dětské časopisy a to konkrétně na ty, které rodiče svým předškolním dětem kupují. Zde příčku oblíbenosti jasně vedl dětský časopis s názvem Sluníčko, který měl celých 34 % označení, za ním se umístil Měďa Pusík a také odpověď h) tedy, že se v dané rodině dětské časopisy nekupují. Obě tyto odpovědi získaly 16 %. Jako třetí oblíbený dětský časopis byl Předškolák, ten měl 13 %. Celých 9 % respondentů kupuje svým dětem jiný časopis, který nebyl na seznamu nabízených. Celkem 6 % získal časopis Sluníčko a po 3 % získaly Dráček a Čtyřlístek.

12. Co Vy osobně si myslíte o vztahu dítěte a literatury?

Nejvíce respondentů, 63 % se domnívá, že literatura dítěti umožňuje se rozvíjet, učit se a poznávat svět. Celkem 28 % dotazovaných si myslí, že literatura je pro děti přínosnější více než televize. Právě 6 % pak bere literaturu pro předškoláky jako materiál spíše pro rodiče a odpověď b) tedy, že literatura pro děti slouží hlavně jako informační materiál pro učitelky v MŠ. Po předběžné studii jsem předpokládala, že tato odpověď bude mít nulovou hodnotu označených odpovědí. Zde se bohužel můj předpoklad opět rozchází s realitou.

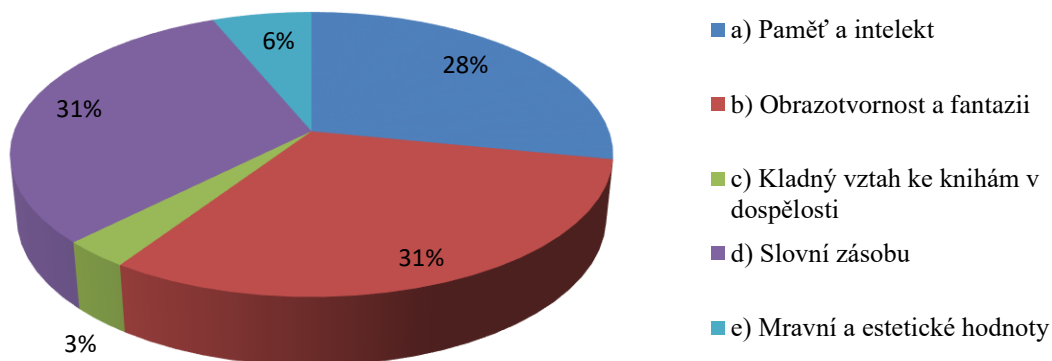
13. Kde by se především, podle Vašeho názoru, mělo dítě seznámit s literaturou a knihami?

U této otázky- Kde by se dítě mělo seznámit s literaturou a knihami, byl můj předpoklad správný. Domnívala jsem se, že nejméně 90 % respondentů odpoví, že v rodině a nemýlila bych se. Opravdu 91 % označilo odpověď a), že by se dítě mělo seznámit s knihou především v rodině. Zbýlých 9 % dotazovaných volilo odpověď b), tedy V mateřské škole. To, že by se mělo dítě seznámit s knihou až na základní škole naopak označil ani jeden respondent.

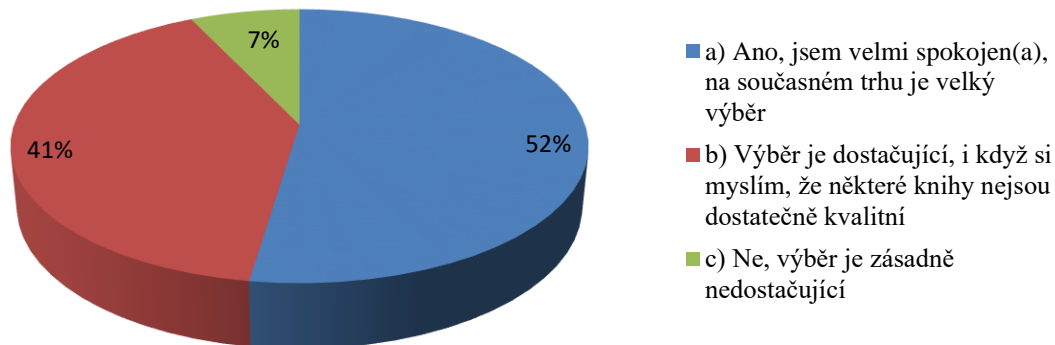

14. Literatura pro děti rozvíjí v první řadě...

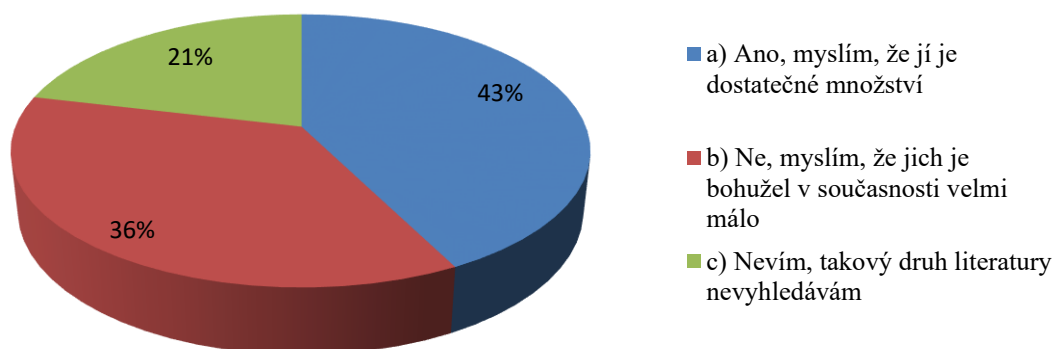
Co literatura rozvíjí literatura pro děti především? Shodný počet označení měly odpovědi b) tedy, že literatura rozvíjí obrazotvornost a fantazii, a d) že literatura rozvíjí slovní zásobu. Obě získaly shodně 31 %. Přes 28 % označení měla odpověď a) Paměť a intelekt. Odpověď e) Mravní a estetické hodnoty získala 6 %. A se 3 % se na pomyslném posledním místě umístila odpověď c) Kladný vztah ke knihám v dospělosti.

15. Jak jste spokojeni s výběrem dětských knih na současném trhu?

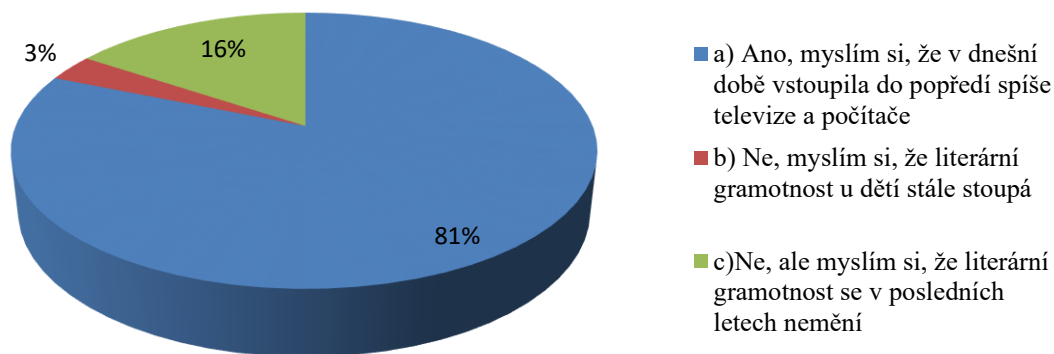
Další, hodně zásadní otázka byla, jak jsou rodiče spokojeni s výběrem dětských knih na současném trhu. Více než polovina dotazujících rodičů označila jako vyhovující odpověď a) tedy, že jsou v současnosti spokojeni s výběrem dětských knih. Necelých 41 % respondentů se domnívá, že výběr je sice velký, ne však tolik kvalitní, jak by si představovali. Celým 7 % dotazujících připadá, že výběr je rozhodně nedostačující.

16. Myslíte si, že existuje na současném, českém trhu literatura, která rozvíjí dětský intelekt?

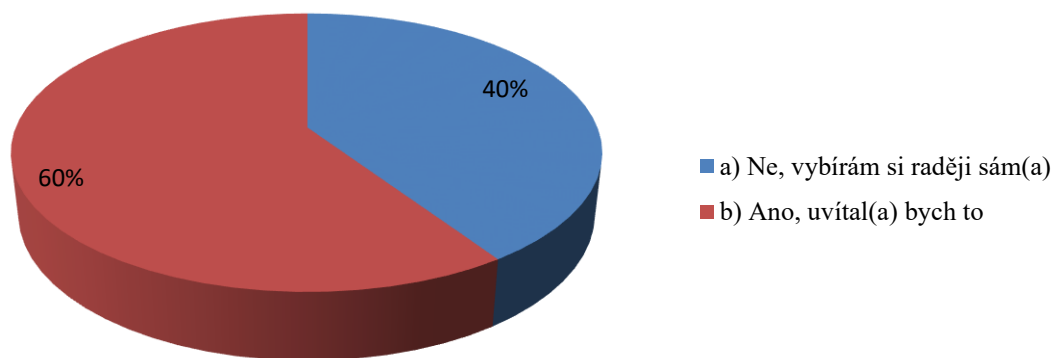
Z tohoto grafu vyplývá, že celých 43 % respondentů se domnívá, že dětské literatury, která rozvíjí intelekt, je na současném trhu dostatečné množství. Další věc, která je z grafu zřejmá, že o něco méně procent dotazovaných, tedy přesněji 36 %, se naopak domnívá, že této literatury je v současnosti nedostatek. Celkem vysoké číslo označení měla i odpověď c), tedy že takovýto druh literatury rodiče pro své děti nevyhledávají.

17. Mnozí říkají, že literární gramotnost u dětí v posledních letech upadá. Myslíte si, že je to tak?

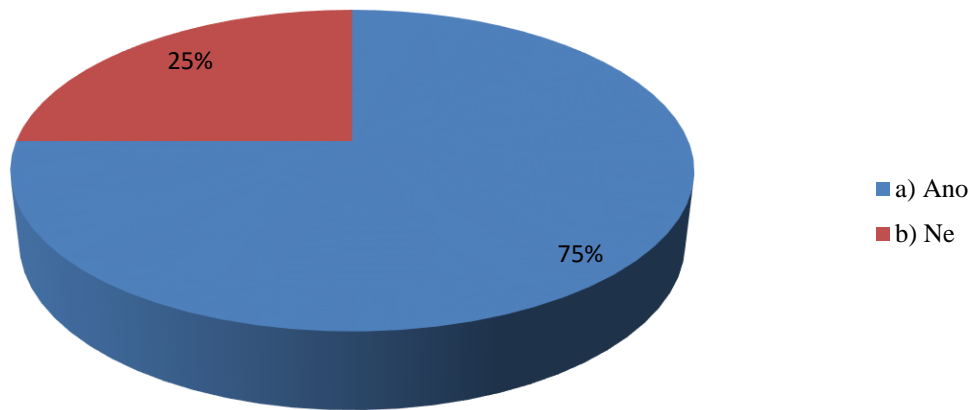
Tento graf zachycuje negativní hodnocení respondentů v neprospěch literární gramotnosti u dětí a ve prospěch počítačů a televize. Celých 81 % totiž označilo odpověď a), že vstoupila do popředí spíše televize a počítače oproti literatuře. Právě 3 % dotazovaných se domnívají, že literární gramotnost u dětí spíše stoupá a 16 % označilo odpověď c) jako vyhovující. Tedy, že dětská literární gramotnost je dlouhodobě neměnná. Můj předpoklad u této otázky byl téměř totožný s reálným výsledkem.

18. Uvítali byste informace, rady, náměty a doporučení knih ze strany učitelek ve Vaší MŠ?

Z tohoto grafu je patrné, že více než polovina respondentů, celých 60 % by uvítala jakékoliv doporučení knih ze strany učitelek v MŠ. Naopak zbylých 40 % si raději knihy pro své dítě vybírá sám.

19. Využíváte možnosti zapůjčení dětských knih v knihovně?

Celých 75 % využívají zapůjčení knih pro své děti v knihovně. 25 % dotazovaných tuto možnost nevyužívá. Myslím si, že velkou měrou k tomu přispěl rozmach knihoven, hlavně ve městech, kde byl průzkum prováděn.

6 ZÁVĚR

Ve své bakalářské práci jsem se zabývala tím, jaké knihy v současnosti rozvíjejí a vzdělávají předškolní děti a jaké knihy pro své děti preferují rodiče. Zajímalo mě nejen z pohledu učitelky a matky, ale také proto, že není k tomuto tématu mnoho prozkoumáno a je i málo dohledatelných informací a příruček. Pomocí své práce jsem tak našla většinu odpovědí na zkoumané otázky a také další nové poznatky, které mé hypotézy, předkládané v úvodu práce, buď potvrdily, či vyvrátily. Díky své práci jsem získala daleko lepší přehled o tom, jak často se dětem čte, jaká literatura je preferována, atd. Nemile mě překvapila skutečnost, že v některých rodinách se čte dětem méně než jednou týdně. Naštěstí těch rodin nebylo tolik. Ve většině případů je to právě maminka, která dětem knihu čte. Naopak můj předpoklad, že nejoblíbenějším dětským žánrem bude pohádka a povídka, se potvrdil. Přednost dávají těm klasickým. Při vzdělávání dětí však dávají přednost encyklopediím. Ukázalo se také, že rodiče vybírají raději knihy od českých autorů, a že literatura umožňuje dítěti se vzdělávat, rozvíjet se a poznávat svět. Průzkumem se také ukázalo, že dítě by se mělo s knihou seznámit především v rodině. Ovšem zároveň by rodiče uvítali jakékoliv rady, náměty a doporučení knih ze strany učitelek v MŠ. Drtivá většina rodičů využívá pro své ratolesti zapůjčení knih v knihovně. Má hypotéza, že literární gramotnost dětí v posledních letech upadá, se opět potvrdila.

Výzkum by se dal provádět dále, a to například přímým rozhovorem s dětmi, rodiči a učitelkami v MŠ či dotazníkem určeným knihovnám a knihkupectvím, za účelem zjištění, jaké dětské literární žánry a typy knih jsou nejvíce prodávány a půjčovány.

Přínos mé bakalářské práce vidím v tom, že všechny její části mohou jakkoliv přispět k obohacení o důležité a zajímavé informace. Je určena všem, kdo se zajímají o současnou dětskou literaturu, především pak rodičům a pedagogům v mateřských školách.

7 RESUMÉ

Svou bakalářskou práci jsem zaměřila na využívání dětské vzdělávací literatury a to hlavně v rodině předškoláka.

Cílem práce je nastínit problematiku klesající předčtenářské gramotnosti, vysvětlit, jak je důležité dětem doma číst a objasnit problém, jak rozvíjet předškolní děti po intelektuální stránce pomocí knih.

První, teoretická část popisuje celkový vývoj předškolních dětí, základní druhy dětské literatury a také vysvětlení a popsání pojmu předčtenářská gramotnost. Dále popisuje prvky, které jsou specifické pro dětskou literaturu.

Druhá, praktická část zahrnuje výzkumné šetření, získané pomocí dotazování rodičů dětí z mateřských škol v Karlovarském kraji, orientované na využití různých druhů knih v rodině předškoláka.

SUMMARY

The abstract of my thesis I focused on the use of children's educational literature, and especially in the family, where is preschool child.

The aim of the thesis is to outline the issues of declining pre-reading literacy, to explain how important it is for children to read at home, and to clarify the problem, how to develop the preschool children intellectually, using books.

First, the theoretical part describes the overall development of preschool children, basic types of children's literature and also an explanation and description of the concept of pre-reading literacy. It describes the specific elements of children's literature.

Second, the practical part includes the research investigation, obtained by interviewing parents of children from kindergartens in the Karlovy Vary region, oriented to the use of different types of books in the preschool age.

8 SEZNAM POUŽITÉ A CITOVANÉ LITERATURY

8.1 Odborná literatura

1. MATĚJČEK, Zdeněk. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. 6. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0519-7.
2. GRUBER, David. *Jak rozvíjet inteligenci svého dítěte*. 5. vyd. Ostrava: Gruber - TDP, 2013. ISBN 978-80-85624-98-4.
3. GEBHARTOVÁ, Vladimíra. *Literatura pro děti*. 1.vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. ISBN 1445187.
4. MATĚJČEK, Zdeněk. *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte: normy vývoje a vývojové milníky z pohledu psychologa : základní duševní potřeby dítěte : dítě a lidský svět*. Praha: Grada, 2005. Pro rodiče. ISBN 80-247-0870-1.
5. HERMAN, Marek. *Najděte si svého manžana: --co jste vždycky chtěli vědět o psychologii, ale ve škole vám to neřekli--*. 2. vyd. Olomouc: Hanex, 2008. ISBN 978-80-7409-023-3.
6. MOCNÁ, Dagmar a Josef PETERKA. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, 2004. ISBN 80-7185-669-X.
7. GEBHARTOVÁ, Vladimíra. *Jak a co číst dětem v MŠ: komentovaný výběr literárních textů na základě RVP PV*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-854-8.
8. ČEŇKOVÁ, Jana. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-095-X.
9. TRPIŠOVSKÁ, Dobromila. *Vývojová psychologie pro studenty učitelství*. 1998. ISBN 80-7044-207-7.
10. JUCOVIČOVÁ, Drahomíra a Hana ŽÁČKOVÁ. *Je naše dítě zralé na vstup do školy?*. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4750-7.

8.2 INTERNETOVÉ ZDROJE

1. Celostní medicína [online]. 2004, [cit. 2016-05-22]. Dostupný z <http://www.celostnimedicina.cz/proc-je-dulezite-detem-cist.htm>
2. Spektrum zdraví [online]. Dostupné z <http://www.spektrumzdravi.cz/proc-je-dulezite-detem-cist>
3. Capard [online]. Dostupné z <http://www.capard.cz/>

9 SEZNAM PŘÍLOH

9.1 Dotazník

Dotazník

Instrukce k vyplnění dotazníku- U každé otázky zakroužkujte, prosím, jen jednu správnou odpověď a to tu, která z daných možností nejvíce odpovídá Vašemu názoru.

Děkuji Vám za spolupráci a zároveň Vám tímto zaručuji, že všechny odpovědi zůstanou v naprosté anonymitě.

- 1. Kdo ve Vaší rodině nejčastěji dítěti čte?**
  - a) Maminka
  - b) Tatínek
  - c) Babička, dědeček
  - d) Někdo jiný než je zde uvedeno
  - e) Nikdo u nás dítěti knihy nečte

- 2. Jak často čtete Vašemu dítěti?**
  - a) Denně
  - b) Cca 3x- 4x týdně
  - c) Cca 1x týdně
  - d) Méně než 1x týdně

- 3. Podle čeho vybíráte knihu pro své dítě?**
  - a) Je pro dítě přínosná z hlediska vzdělávání
  - b) Vlastní oblíbenost daného titulu
  - c) Oblíbenost autora
  - d) Doporučení od kamarádů, známých
  - e) Jiná možnost

- 4. Jaké druhy knih mají Vaše děti nejraději?**
  - a)obrázkové knihy a leporela
  - b)pohádky a povídky
  - c)dětské encyklopedie

- 5. Jaké literární žánry využíváte při vzdělávání dětí nejčastěji?**
  - a) Povídky a pohádky
  - b) Dětské encyklopedie
  - c) Říkaneky a básničky
  - d) Leporela a obrázkové knihy
  - e) Časopisy

- 6. Využíváte raději literaturu pro děti od českých autorů nebo od zahraničních?**
  - a) Raději mám knihy od našich českých autorů
  - b) Raději využívám knihy zahraničních autorů
  - c) Je mi to jedno, jde o kvalitu knihy

- 7. Jaké pořadí literárních druhů je dle Vás vhodné při rozvoji dětského „čtení“?**

- a) obrázkové knihy, říkanky, pohádky, encyklopedie
- b) pohádky, obrázkové knihy, říkanky, encyklopedie
- c) říkanky, obrázkové knihy, pohádky, encyklopedie

8. Nyní bych se ráda zeptala, jaké pohádky vybíráte?

- a) Klasické (B.Němcová, K.J.Erben...)
- b) Modernější tituly (O.Sekora, V.Čtvrtek)
- c) Nejnovější tituly z 21. století

9. Dále se zaměříme na říkanku a básničku. Jejich využití je dle Vašeho názoru:

- a) Skvělé pro rozvoj dětské řeči
- b) Dobré na procvičování paměti
- c) Skvělý doplněk ke hře
- d) Seznámení dětí s rytmikou
- e) Jiná možnost

10. Dětské encyklopedie využíváte jako...

- a) Materiál k přípravě povídání o realitě
- b) Prostředek k samostatnému učení a vzdělávání
- c) Informační zdroj
- d) Nevyužívám je

11. Dětské časopisy mají své místo v literatuře pro děti. Které časopisy Vy osobně kupujete? (Pokud je jich více, uveďte pouze ten, který využíváte nejčastěji.)

- a) Mateřídouška
- b) Sluníčko
- c) Předškolák
- d) Dráček
- e) Čtyřlístek
- f) Méd'á Pusík
- g) Jiný
- f) Dětské časopisy nekupujeme

12. Co Vy osobně si myslíte o vztahu dítěte a literatury? (označte, prosím, zda s tvrzením souhlasíte)

- a) Literatura je pro děti velmi důležitá, daleko více než TV
- b) Dětská literatura je dělaná hlavně pro učitelky v MŠ
- c) Literatura pro předškoláky slouží jako materiál pro rodiče
- d) Literatura umožňuje dítěti rozvíjet se, učit se a poznávat svět

13. Kde by se především, podle Vašeho názoru, mělo dítě seznámit s literaturou a knihami?

- a) V rodině
- b) V MŠ
- c) Až na ZŠ

14. Literatura pro děti rozvíjí v první řadě...

- a) Paměť a intelekt
- b) Obrazotvornost a fantazie
- c) Kladný vztah ke knihám v dospělosti
- d) Slovní zásobu
- e) Mravní a estetické hodnoty

15. Jak jste spokojeni s výběrem dětských knih na současném trhu?

- a) Ano, jsem velmi spokojen(a), na současném trhu je velký výběr
- b) Výběr je dostačující, i když si myslím, že některé knihy nejsou dostatečně kvalitní
- c) Ne, výběr je zásadně nedostačující

16. Myslíte si, že existuje na českém současném trhu literatura, která rozvíjí dětský intelekt?

- a) Ano, myslím si, že jí je dostatečné množství
- b) Ne, myslím, že jí je bohužel v současnosti málo
- c) Nevím, takový druh literatury nevyhledávám

17. Uvítali byste informace, rady, náměty a doporučení knih ze strany učitelek ve Vaší MŠ?

- a) Ne, vybírám raději sám/ sama
- b) Ano, uvítal/a bych to

18. Mnozí říkají, že literární gramotnost u dětí v posledních letech upadá. Myslíte si, že je to tak?

- a) Ano, myslím, že v dnešní době vstoupila do popředí spíše televize a počítače
- b) Ne, myslím si, že literární gramotnost u dětí stále stoupá
- c) Ne, ale myslím si, že literární gramotnost se v posledních letech nemění

19. Využíváte možnosti zapůjčení knihy v knihovně?

- a) Ano
- b) Ne

Děkuji za Váš

čas! K. Virágová

